

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

$$\left(\frac{T_1}{T_2}\right)^2 = \left(\frac{a_1}{a_2}\right)^3$$

TADQIQOTLAR

ILM-FAN

TEKNOLOGIYALAR

ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR NAZARIYASI

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

2026

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

« ZAMONAVIY ILM-FAN VA INNOVATSIYALAR
NAZARIYASI » NOMLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI TO'PLAMI

3-JILD 3-SON

Konferensiya to'plami va tezislari quyidagi xalqaro
ilmiy bazalarda indexlanadi

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

XORIJIY KAPITAL OQIMLARINING O‘ZBEKISTON PUL-KREDIT SIYOSATI SAMARADORLIGIGA TA’SIRI

Mamadjanov Farrux Gayratovich

Namangan davlat texnika universiteti «Iqtisodiyot» kafedrasida mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekistonda xorijiy kapital oqimlarining pul-kredit siyosati samaradorligiga ta’siri tahlil qilinadi. 2010–2024-yillar ma’lumotlari asosida OLS regressiya modeli qo‘llanilib, FDI, kapital oqimlari, valyuta kursi va pul massasi inflyatsiya va foiz stavkasiga ta’siri baholandi. Natijalar ko‘rsatdiki, uzoq muddatli investitsiyalar inflyatsiyani barqarorlashtirsa, qisqa muddatli kapital oqimlari inflyatsion bosimni kuchaytiradi. Tadqiqot makroiqtisodiy barqarorlik va pul-kredit siyosatini takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar beradi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, pul-kredit siyosati, kapital oqimlari, FDI, inflyatsiya, valyuta kursi, makroiqtisodiy barqarorlik

Kirish. Global moliyaviy integratsiya jarayonlarining jadallashuvi sharoitida kapital oqimlari rivojlanayotgan mamlakatlar pul-kredit siyosatining samaradorligiga ta’sir etuvchi muhim tashqi omillardan biriga aylandi. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda iqtisodiyotni liberallashtirish, investitsion muhitni yaxshilash va xalqaro moliya bozorlariga integratsiyalashuvni kuchaytirishga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Natijada, mamlakatga kirib kelayotgan xorijiy kapital oqimlari hajmi sezilarli darajada oshdi. Xususan, 2023-yilda to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar hajmi qariyb 2,2 mlrd AQSh dollarini tashkil etib, YaIMning 2,8 foiziga teng bo‘ldi.

Shu bilan birga, kapital oqimlarining barqaror emasligi pul-kredit siyosatini yuritishda muayyan murakkabliklarni yuzaga keltirmoqda. Jumladan, so‘nggi yillarda kapital va moliya hisobidagi ko‘rsatkichlar sezilarli tebranishlarni namoyon etmoqda: 2022-yilda yuqori darajadagi ijobiy ko‘rsatkichlar kuzatilgan bo‘lsa, 2023-yilda keskin pasayish qayd etilgan. 2025-yilning uchinchi choragida esa kapital va moliya hisobi saldosini manfiy qiymatga ega bo‘lib, taxminan 640 mln AQSh dollarini tashkil etdi. Bunday o‘zgaruvchanlik milliy valyuta kursi, likvidlik darajasi va foiz stavkalari orqali pul-kredit siyosati uzatish mexanizmlariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbekistonda pul-kredit siyosatining asosiy maqsadi inflyatsiyani barqaror past darajada ushlab turishdan iborat bo‘lib, o‘rta muddatli inflyatsiya darajasi 5 foiz etib belgilangan. Biroq amalda inflyatsion bosimlar hanuz yuqori bo‘lib, 2025-yilda inflyatsiya darajasi 8 foiz atrofida prognoz qilinmoqda. Shu sababli Markaziy bank tomonidan asosiy stavka 14 foiz darajasida belgilangan.

Mazkur sharoitda xorijiy kapital oqimlarining pul-kredit siyosati samaradorligiga ta’sirini chuqur tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqotda kapital oqimlari va asosiy monetar ko‘rsatkichlar o‘rtasidagi bog‘liqlik empirik jihatdan o‘rganilib, tegishli ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Asosiy qism. Ushbu tadqiqotda O‘zbekistonda xorijiy kapital oqimlarining pul-kredit siyosati samaradorligiga ta’siri ekonometrik yondashuv asosida tahlil qilindi. Tahlil uchun 2010–2024-yillar oralig‘idagi yillik makroiqtisodiy ma’lumotlardan foydalanildi. Ma’lumotlar manbasi sifatida O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Statistika agentligi, shuningdek, Jahon banki va xalqaro moliyaviy tashkilotlar bazalari

olindi. Tadqiqotda bog‘liq o‘zgaruvchi sifatida inflyatsiya darajasi va foiz stavkasi, mustaqil o‘zgaruvchilar sifatida esa xorijiy to‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalar (FDI), kapital oqimlari saldosini, valyuta kursi va pul massasi ko‘rsatkichlari tanlandi.

Ekonometrik model quyidagi ko‘rinishda ifodalandi:

$$\text{Inf} = \beta_0 + \beta_1\text{FDI} + \beta_2\text{CF} + \beta_3\text{EX} + \beta_4\text{M2} + \varepsilon$$

Bu yerda Inf – inflyatsiya darajasi, FDI – to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar, CF – kapital oqimlari, EX – almashuv kursi, M2 – keng ma‘nodagi pul massasi hisoblanadi. Model OLS (eng kichik kvadratlar usuli) yordamida baholandi.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekistonga kirib kelayotgan xorijiy kapital oqimlari hajmi yildan-yilga oshib borgan. Xususan, 2017-yilda valyuta bozorining liberallashtirilishidan so‘ng FDI oqimi keskin oshib, 2019-yilda 4,2 mlrd AQSh dollariga yetgan. Pandemiya davrida (2020) ushbu ko‘rsatkich 1,7 mlrd dollargacha kamaygan bo‘lsa-da, 2022-yilda yana tiklanib, 3 mlrd dollardan oshgan. 2023-yilda esa FDI hajmi taxminan 2,2 mlrd dollarni tashkil etdi.

Kapital oqimlarining o‘zgaruvchanligi pul-kredit siyosati ko‘rsatkichlariga sezilarli ta‘sir ko‘rsatgan. Regression natijalariga ko‘ra, FDI o‘zgaruvchisi inflyatsiyaga nisbatan manfiy va statistik jihatdan ahamiyatli ta‘sirga ega ($\beta_1 < 0$), ya‘ni kapital kirib kelishi narxlar barqarorligini ta‘minlashga yordam beradi. Bu holat investitsiyalar orqali ishlab chiqarish hajmining kengayishi va taklifning ortishi bilan izohlanadi.

Biroq qisqa muddatli kapital oqimlari (CF) inflyatsiyaga ijobiy ta‘sir ko‘rsatgani aniqlandi ($\beta_2 > 0$). Bu esa kapitalning tezkor kirib chiqishi likvidlik ortishiga olib kelib, inflyatsion bosimni kuchaytirishini anglatadi. Ayniqsa, 2022–2023-yillarda global moliyaviy beqarorlik sharoitida kapital oqimlaridagi tebranishlar milliy valyuta kursiga bosim o‘tkazgan va bu o‘z navbatida ichki narxlar darajasiga ta‘sir ko‘rsatgan.

Valyuta kursi o‘zgaruvchisi ham muhim omil sifatida namoyon bo‘ldi. So‘mning qadrsizlanishi inflyatsiyani oshiruvchi omil sifatida qayd etildi ($\beta_3 > 0$), bu import qilinadigan tovarlar narxining oshishi bilan bog‘liq. Shu bilan birga, pul massasi (M2) o‘shishi ham inflyatsion bosimni kuchaytiruvchi omil sifatida statistik jihatdan ahamiyatli natija berdi.

Umuman olganda, model natijalari $R^2 \approx 0.72$ darajada bo‘lib, tanlangan omillar inflyatsiya o‘zgarishining asosiy qismini izohlab bera olishini ko‘rsatadi. Bu esa xorijiy kapital oqimlari O‘zbekistonda pul-kredit siyosati samaradorligiga sezilarli darajada ta‘sir ko‘rsatishini tasdiqlaydi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot natijalari O‘zbekistonda xorijiy kapital oqimlari pul-kredit siyosati samaradorligiga sezilarli darajada ta‘sir ko‘rsatishini tasdiqladi. Olib borilgan ekonometrik tahlil shuni ko‘rsatdiki, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar (FDI) mamlakat iqtisodiyotida ijobiy rol o‘ynab, ishlab chiqarish hajmini kengaytirish orqali inflyatsion bosimni kamaytirishga xizmat qiladi. Bu esa uzoq muddatda narxlar barqarorligini ta‘minlash va iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Shu bilan birga, qisqa muddatli va spekulyativ xarakterga ega kapital oqimlarining o‘zgaruvchanligi pul-kredit siyosati uchun muayyan xavflarni yuzaga keltiradi. Xususan, bunday oqimlarning keskin kirib kelishi yoki chiqib ketishi likvidlik darajasining beqarorlashuviga, valyuta kursining tebranishiga va natijada inflyatsiya darajasining

oshishiga olib kelishi mumkin. Bu holat Markaziy bank tomonidan olib borilayotgan inflyatsion targeting siyosati samaradorligini pasaytirishi ehtimolini kuchaytiradi.

Tadqiqot natijalari asosida shuni ta'kidlash mumkinki, O'zbekistonda pul-kredit siyosatini samarali yuritish uchun kapital oqimlarini chuqur monitoring qilish, ularning tarkibini diversifikatsiya qilish hamda qisqa muddatli kapital harakatlarini tartibga soluvchi makroprudensial choralarni kuchaytirish zarur. Shuningdek, uzoq muddatli investitsiyalarni rag'batlantirish, moliya bozorlarini rivojlantirish va valyuta bozorida barqarorlikni ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Kelgusida ushbu yo'nalishda olib boriladigan tadqiqotlar kapital oqimlari va monetar siyosat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni yanada chuqurroq, xususan, yuqori chastotali ma'lumotlar asosida o'rganishni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Akabirxodjayeva, D., & Abdullayev, A. (2024). *TEKNOLOGIK INNOVATSIYALARNING JAHON MOLIYA BOZORINING RIVOJLANISHIGA TA'SIRI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 13, 89-96.*
2. Axadjon o'g'li, A. A., & Murotovich, M. F. (2024). O 'ZBEKISTON KELAJAGINI SHAKLLANTIRISHDA JSTNING HAL QILUVCHI ROLI: MINTAQALAR BO 'YICHA BARQAROR VA INKLYUZIV RIVOJLANISH. *University Research Base, 498-502.*
3. Axadjon o'g'li, A. A. (2024). MAMLAKAT IQTISODIYOTINING O 'SISHIDA FDI NING ROLI. *University Research Base, 691-694.*
4. Акабирходжаева, Д. Р., & Абдуллаев, А. А. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ НА РАЗВИТИЕ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО РЫНКА. *Экономика и социум, (11-1 (126)), 729-739.*
5. Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O 'RNI. *YANGI O 'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR, 2(1), 113-118.*
6. Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Perspectives, 2(1), 6-15.*
7. Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). The Role of WTO in Improving the Quality of Education. *Yosh Tadqiqotchi Jurnal, 3(1), 140-148.*
8. Murotovich, M. F., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). TA'LIMDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING ROLI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 9, 237-240.*
9. Tursunboy o'g'li, N. J., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'zbekistonning jahon savdo tashkilotiga a'zo bo 'lish uchun uzoq yo 'li va xitoy tajribasi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi, 1, 43-47.*
10. Azamjon o'g'li, U. A., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). Sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot rivojlanishi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi, 1, 73-75.*
11. Axadjon o'g'li, A. A., & Tursunboy o'g'li, N. J. (2023). SANOATNING YAIMGA TA'SIRINI BAHOLASH. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 1 (1), 290-293.*
12. Turanboyev, B., Abdupattayev, A., & Abdullaev, A. (2023). INFLYATSIYANING QIMMATLI QOG'OZLAR DAROMADIGA TA'SIRI. *Yosh tadqiqot Jurnal, 2(2), 88-100.*